

A tudományos gondolkodás oktatása bölcsészeknek

H. Nagy Péter: *A képzelet tudománya. Praxeológia, oktatási segédlet.*

Komárom: Selye János Egyetem, 2023. ISBN 978-80-8122-454-6

HEGEDŰS ORSOLYA

H. Nagy Péter *A képzelet tudománya* című, 2019-ben megjelent praxeológiai bevezetésének (egyetemi segédletének) fogadtatása arról tanúskodik, hogy a könyv eredményei hamar bekerültek a szakmai körforgásba. Például az *Iskolakultúrában* megjelent recenzió szerzője így fogalmazott: „H. Nagy gyakorlati projektjavaslatai nem csupán használhatók, egyben meggyőzően igazolják is a tudományelméleti kiinduló tételt, miszerint a diszciplináris határokat átjárhatóvá kell tenni, már az oktatás folyamán is. Márpedig ehhez a populáris kultúra számtalan alkalmas illusztrációt szolgáltat. Egy ilyen módszertani ajánlás követéséből nem egyszerűen a hallgatók szélesebb tájékozottsága következne, hanem a táguló látókörrel együtt olyan fejlettebb reflexivitás, szakmai és társadalmi tudatosság, amelyek a 21. században munkaerő-piaci elvárásként fogalmazódnak meg. Elvárható lenne, hogy az egyetemek ne korlátolt szakbarbárokat bocsássanak ki, akik képtelenek az interdiszciplináris együttműködésre, a tények között a mintázatok felismerésére, a kreatív problémamegoldásra.” (Bene 2020, 106) Bene észrevételei arra figyelmeztetnek, hogy *A képzelet tudománya* által javasolt oktatási modell (vagy technológia) egyetemközi problémákat érint, melyek kapcsolatban állnak a tömegoktatás amúgy is súlyos problémáival.

Érdeemes idéznünk egy másik recenzióból is egy részletet, amely a *Fórum Társadalomtudományi Szemlében* jelent meg tavaly: „A vitára és a kritikai gondolkodásra való ösztönzés végig alapvetése H. Nagy legújabb munkájának (a teljes kötet a következő linken szabadon hozzáférhető: http://pf.ujs.sk/documents/books/00_HNagy_Akepzelet_PRESS.pdf), ami alcíme szerint is – *Praxeológiai bevezetés* – arra vállalkozik, hogy példaként szolgáljon a nyitottságra és a kapcsolatépítés mikéntjére az egyes kérdéskörök és tudományterületek között, a »harmadik kultúra« szemléletmódjának irányadó hazai képviselőjeként. A szerző kötetzáró sorait idézve: »Gumbrecht szerint a jó tudományos tanítás a komplexitást viszi színre, s ezzel egyetértve, fel kell vállalnunk a bölcsészhallgatók látókörének szélesítésére irányuló törekvéseket. Ehhez részben – ahogy láttuk – a popkultúrán keresztül vezet(het) az út. Ha elindulunk ezen az úton, a megfelelő oktatástechnikával olyan innovációs hullámot gerjeszhetünk, amely alkalmazhatóvá teszi intézményeinkben a képzelet tudományát« (93–94. p.)” (Baka 2022, 180) Baka kiemelését azzal is meg lehet toldani, hogy *A képzelet tudománya* akár még arra is alkalmas lehet, hogy felhívja a figyelmet a tudományban nagyon is szükséges képzelőerő jelenlétére (ahogy azt anno Richard Feynman sokszor tette), vagyis a dinamika a tudományterületek között fordítva is működhet.

Innen nézve maximálisan indokolt volt (és H. Nagy kultúratudományi felfogásából maximálisan következik is) egy bővített kiadás elkészítése, amely fejleszti és

tovább tágitja az eredeti – a szerző *Alternatívák* (2016) című alapvető monográfiájának kezdőtanulmányából (*Mire jó a popkultúra: Avagy hogyan oktatható a tudományos gondolkodás bölcsészeknek*) kibontott – ismeretanyagot, újabb példákat hozva az említett interdiszciplináris szemléletre. A könyv az első kiadás-hoz képest egy olyan fontos blokkal bővült, amelynek szerepeltetése több mint indokolt. *A képzelet tudománya* ugyanis kiegészült egy járványfikcióról szóló fejezettel, amely a kulturális orvostant (medical humanities) és a kulturális epidemiológiát érintve a járványok tudományos megközelítését mutatja be, továbbfűzve a tudományközi gondolatmenetet. A bővített kiadásban azonban olyan hosszabb-rövidebb betoldások is vannak, melyek az első kiadásban közölt ismeretanyagot aktualizálják, és képesek a problémakörök árnyalására vagy pontosítására. Ilyennek számít például annak felvetése (és egy produktív elemzéssel történő bemutatása), hogy a populáris kultúra oktatási közegként való felhasználása miképpen segítheti elő a klasszikusok újraértését. (A konkrét példa Charles Dickens *Karácsonyi ének* című híres szövegének értelmezése a vonatkozó képregények és a *Joker* című film felől.) Ez a frissítés szintén a könyv erényei közé tartozik, egyben megfelel a kérdés újrapozicionálásának, ami várhatóan újabb gondolatmenetek kiindulópontja lehet a jövőben.

A könyv jelenlegi változata (is) tehát számos tudományterületet érint (az elemzéseket egy sok-sok kiadványra utaló, tudománynépszerűsítésről szóló rész vezeti be, melynek állításait a szerző a saját praxisával is indokolja). Ezek közül kiemelni itt néhányat, hogy közelebbről lássuk az alkalmazott koncepciót. A könyv az *Avatar* című blockbustert bizonyos szekvenciáit használja a Gaia-elmélet, a szupravezetés, a tudat működése és a biolumineszcencia megközelítéséhez (tehát azonnal fizikai, kémiai és biológia szinten mozog egyszerre, illetve alkalmazza az ökológiai látásmódot). A harmadik fejezet a kvantummechanika értelmezéséhez kínál szempontokat filmek (*Donnie Darko*, *Forráskód*, *Mr. Nobody*) és időutazásos történetek (Wells-továbbírások) segítségével, miközben olyan jelenségeket is érint, mint az entrópia, a párhuzamos világok teóriája vagy a kozmológia tudománya. Ezek után külön rész foglalkozik a science fiction aktualitásával, benne a relativisztikus fizikával, a genetikával, a kriptográfiával és sok más területtel is. Paolo Bacigalupi *A felhúzhatós lány* című biopunk regényét például az energiaválság, a globális felmelegedés, a fajkihalás, a genetikai hadviselés apropójából tárgyalja. Az említett új fejezet – mint említettük – a járványfikciókat többek között a kulturális epidemiológia és a kultúrorvostan perspektívájából elemzi; a szóba kerülő alkotók között szerepel Stephen King, Robin Cook, Connie Willis, illetve a pandémia alatt reneszánszát élő *Contagion* (Fertőzés) című film is.

Keserű József hátlapszövegét idézve: „*A képzelet tudománya* olyan könyv, amelyet minden bölcsésznek el kellene olvasnia. [...] Elemzéseit bárkit meggyőzhetnek arról, hogy a popkultúra nagyon is alkalmas tudományos ismeretek közvetítésére. Mindennek azonban komolyabb tétje is van. Minden bölcsészt arra készítet, hogy elgondolkodjon arról, mennyiben tartható még fenn korunkban a természettudományos ismeretek szisztematikus ignorálása a bölcsészet részéről. H. Nagy Pétert olvasva arra a következtetésre juthatunk, hogy nem nagyon.” Összességében valóban elmondható, hogy H. Nagy Péter *A képzelet tudománya* című munkája

innovatív szemlélet közvetítésével járul hozzá az oktatási keretek és lehetőségek megközelítéséhez. Ugyanakkor nagy segítség lehet a popkultúra-kutatással, a kulturális közegekkel és a tudománykommunikációval foglalkozó oktatók és hallgatók számára is. A könyv mindemellett olyan tudományközi „utazásra” invitál, amely nem pusztán hasznos, de legalább annyira fordulatos és magával ragadó. Ezzel H. Nagynak sikerül megvalósítania azt, ami mellett érvel: bevezeti az olvasót a tudományos gondolkodás rejtelseibe úgy, hogy nem a matematika nyelvét használja, hanem olyan műveket kommentál, amelyekkel az olvasó bensőségebb viszonyt alakíthat ki. Meglepő, mennyire termékeny ez a kapcsolat, és meglepő, milyen lehetőségeket rejt magában ez a vállalkozás. A szó legszorosabb értelmében képes felkészíteni a jövőre, melyet a tudomány segítségével és némi képzelőerővel az oktatás elsődleges (értsd: nem másodlagos) terepének tarthatunk. Az oktatás jövőjére, amely – egyelőre – science és fiction egyszerre.

Bár a könyv egyetlen lendületes gondolatmenetként olvasható, mégis többszörösen nyitott szerkezetű konstrukció. A fejezetek végéhez illesztett, átvezető jellegű ötletek is erről tanúskodnak. Mindez lehetővé teszi a gondolatmenet hálózatszerű bővítését, és ennek tudatosítása is arra utalhat, hogy *A képzelet tudománya* újabb kiadása sem tekinthető feltétlenül végleges változatnak. Mivel ez a kiadványtípus érzékenyen reagál a szakmai környezet kihívásaira, valószínűsíthető, hogy a közeljövőben olyan témákkal bővíthet majd a gondolatmenet, mint például a mesterséges intelligenciához kapcsolódó irodalom (a cyberpuktól napjainkig), vagy a klímafikciók egyre bővülő terepe. Ha a kollégák és a hallgatók elolvassák *A képzelet tudománya* második kiadását, azonnal kedvet kaphatnak egy harmadik kiadásra, melyet ezen túl nem kis várakozás előzhet meg az egyetemi szférában. Nem is beszélve arról, hogy a könyv egyelőre csak nyomtatott formában férhető hozzá (100 példányban), de látva a Selye János Egyetem kiadói stratégiáját, valószínűleg digitálisan is olvasható lesz a közeljövőben. Igenelhető ez az eljárás is, mert az ilyen jellegű tudás terjesztésére – pláne a post-truth időszakában – óriási szükség van: H. Nagy vállalkozása a képzeletet a tényekből kiindulva hozza mozgásba, megalapozva ezzel az adatkezelés korrektségét és bátorságát.

Irodalom

Baka L. Patrik (2022): H. Nagy Péter: *A képzelet tudománya*. Praxeológiai bevezetés. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2022/2, 177–180.

Bene Adrián (2020): Populáris kultúra és tudomány-népszerűsítés. H. Nagy Péter: *A képzelet tudománya*. Praxeológiai bevezetés. *Iskolakultúra*, 2020/12, 105–107.

H. Nagy Péter (2016): *Alternatívák. A popkultúra kapcsolatrendszerai*. Budapest: Prae.

H. Nagy Péter (2019): *A képzelet tudománya*. Praxeológiai bevezetés. Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar.

H. Nagy Péter (2023): *A képzelet tudománya*. Praxeológia, oktatási segédlet. (Második, bővített kiadás.) Komárom: Selye János Egyetem Tanárképző Kar.